

การประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง

ความหมาย

การประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder - Based Evaluation หมายถึง การประเมินที่ให้โอกาสกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดประเด็นการศึกษาประเมิน และการจัดทำรายงานสรุปผลการประเมิน

ความเป็นมา

แนวคิดการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้องเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1970-1985 เนื่องมาจากมีข้อวิพากษ์โต้แย้งต่อแนวคิดการประเมินแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะใช้เทคนิคปริมาณและจะเกี่ยวข้องกับการใช้แบบวัดทางจิตวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานของกลุ่มเป้าหมายในโครงการและบทบาทของนักประเมินเปรียบเสมือนผู้มีอำนาจทางวิชาการที่จะทำหน้าที่ตัดสินคุณค่าโครงการ

ดาลี (Daly, 1973 Citing Shapiro 1988 : 192) มีข้อโต้แย้งว่า การวิจัยและการประเมินที่ผ่านๆ มานั้นเป็นการกำหนดปัญหาการวิจัยและหรือปัญหาประเมินที่เสมือนกับวิธีการศึกษาวิจัยแทนที่จะเป็นการกำหนดวิธีการศึกษาให้กับปัญหาการวิจัยและหรือประเมิน

หลักการของการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง

การประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้องมีหลักการดังต่อไปนี้

1. ผู้ประเมินประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม ดังนี้
  - 1.1 ผู้มีอำนาจตัดสินใจของโครงการ
  - 1.2 ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ
  - 1.3 ผู้ประเมินจำนวนหนึ่งที่ไม่มากนัก

1.4 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ เช่น ผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ ผู้สนใจ ผู้สนับสนุนโครงการ

2. ผู้มีอำนาจตัดสินใจของโครงการ และผู้ปฏิบัติงานกำหนดขอบข่าย และประเด็นที่ต้องการศึกษาประเมิน

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ เป็นผู้เสนอแนะการเขียนรายงานการประเมินสู่สาธารณะ

4. ผู้ประเมินมีบทบาทหลักในการดำเนินงานประเมินโครงการ

5. ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมด ทั้ง 4 กลุ่มได้ใช้ผลการประเมินอย่างแท้จริง และป้องกันการแทรกแซงทางการเมืองเกี่ยวกับการศึกษาประเมิน

วิธีการและขั้นตอนการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง

การประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้องมีวิธีการและขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

1. นักประเมินคัดเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกลุ่มนักประเมิน

2. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวบ่งชี้ นักประเมินเชิญผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการมาใช้ข้อเสนอแนะในการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการ

3. การเขียนรายงานการประเมิน และการนำเสนอ กลุ่มนักประเมินพิจารณาร่วมกันโดยการใช้ข้อมูลที่หลากหลายจากการประเมิน

4. การใช้ผลการประเมิน จัดประชุมร่วมกันพิจารณาเลือกใช้ข้อมูลการประเมินเพื่อปรับปรุงบริการจัดการขององค์กร/สถาบัน

ข้อควรระวังของการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง นักประเมินมีบทบาท 2 บทบาทคือ บทบาทแรกในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มผู้นำการประเมินที่ต้องทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มผู้ปฏิบัติทำการประเมิน และมีส่วนรับรู้วัฒนธรรมการปฏิบัติงานขององค์กรสำหรับบทบาทที่สองเป็นบทบาทของนักประเมินเองซึ่งนักประเมินจำเป็นต้องขจัดอคติและความลำเอียงออกจากความคิดของตน ทั้งสอง

บทบาทนี้ย่อมมีข้อขัดแย้งในตัวเองค่อนข้างมากนัก ประเมินจึงต้องหาจุดสมดุลระหว่างสองบทบาทนี้ เพื่อให้ผลการประเมินน่าเชื่อถือและมีมาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในวงการศึกษา

ปัจจุบันกำลังมีการปฏิรูปการศึกษา การประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อมูลของผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู หรือการประเมินของนักเรียนและผู้ปกครองต่อการสอนของครู จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและปฏิรูปการศึกษาอย่างมาก

รัตนะ บัวสนธ์

บรรณานุกรม

- Cousins, B.J. and Earl, M.L. "The Case for Participatory Evaluation," **Educational Evaluation and Policy Analysis**. 14(4) : 397 - 418 ; 1996.
- Henry, T.G., Dickey, K.C. and Areson, J.C. "Stakeholder Participation in Educational Performance Monitoring Systems," **Educational Evaluation and Policy Analysis**. 13(2) : 177 - 188 ; 1991.
- Shapiro, P.J. "Participatory Evaluation : Toward a Transformation of Assessment for Women's Studies Programs and Projects," **Educational Evaluation and Policy Analysis**. 10(3) : 191 - 199; 1988.